

بسم الله الرحمن الرحيم

طرح سازماندهی تحقیقات پایانی در مدارس علمیه خواهران استان مازندران

معاونت پژوهش حوزه علمیه خواهران استان مازندران

فروردین ۱۳۹۶

۱. مقدمه

بر اساس ماده ۲ از آیین نامه تحقیق پایانی: تحقیق پایانی، یکی از عناوین مواد درسی در سطح ۲ به ارزش ۳ واحد درسی است. این تحقیق، نتیجه تتبع علمی طلبه درباره موضوعی مشخص است که برابر ضوابط و زیر نظر استاد راهنما در می آید.

بر اساس ماده ۳ از آیین نامه تحقیق پایانی: هدف از تدوین تحقیق پایانی، سنجش میزان توانمندی طلبه نسبت به انجام روشمند یک تحقیق علمی در حد تتبع، با بهره گیری از منابع علمی به روش کتابخانه ای و ارائه گزارش تحقیق در ساختاری منسجم و منطقی است.

۲. انتخاب واحد تحقیق پایانی

طلایی که با مدرک دیپلم پذیرفته شده اند، پس از گذراندن ۱۱۰ واحد درسی مجاز و پس از گذراندن ۱۳۰ واحد درس ملزم به انتخاب موضوع می باشند.

برای طلاب پذیرفته شده با مدرک سیکل بعد از گذراندن ۱۸۰ واحد درسی مجاز و بعد از گذراندن ۲۰۰ واحد درسی ملزم به انتخاب موضوع می باشند.

اما علیرغم اهمیت و ضرورت پایان نامه نویسی، و استفاده از یافته‌های پژوهشی این تحقیقات در متن جامعه، در غالب موارد تحقیقات پایانی در زمان مقرر انجام نمی‌گیرد، یا اصلاً به سرانجام نمی‌رسد، و یا اینکه کاربرد آن در جامعه محل تردید است.

موفق نبودن برخی از تحقیقات پایانی معلول اموری است از جمله:

۱. برخلاف تحقیقات کلاسی و مقالات ضمن آموزش، تدوین پایان نامه کمتر در کنترل معاونت پژوهش مدارس است؛ زیرا انتخاب موضوع، استاد راهنما، نوشتن طرح اجمالی و طرح تفصیلی، و بقیه سیر تدوین تحقیق پایانی به عهده طلبه و با نظارت استاد راهنماست و معاون پژوهش مدرسه، کمتر دخالتی در این امر می‌تواند داشت باشد. به همین جهت مدیریت تحقیقات پایانی بسیار مشکل است و در نتیجه غالب تحقیقات پایانی یا به سرانجام نمی‌رسد و یا با زمانی بیش از زمان مجاز تدوین می‌گردد.

۲. علیرغم برنامه‌هایی که معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران طرح‌ریزی و ابلاغ می‌کند و همچنین تلاش‌هایی که معاونین پژوهش مدارس برای آموزش پژوهش دارند، اما به نظر می‌رسد که هنوز پژوهش تا حد مطلوب فاصله بسیار دارد و غالب طلاب کمترین آشنایی با پژوهش را ندارند. به همین جهت به تحقیق پایانی که می‌رسند، به خاطر آشنا نبودن با اصول پژوهش دچار سردرگمی و در برخی موارد دچار اضطراب می‌گردند. طرحی که پیش روست برای حل این دو مشکل طراحی گردیده است. در این طرح می‌توان در طول یک سال بیش از ۸۰ درصد طلاب واجد شرایط، تحقیق پایانی خود را دفاع کنند.

۳. اهداف

هدف از این طرح، کمک به طلاب برای تدوین دقیق و استاندارد تحقیقات پایانی در موعد مقرر می‌باشد.

۴. جامعه هدف

طلاب ترم دوم از پایه چهارم مدارس علمیه خواهران استان مازندران

۵. پیش‌نیازها

برای شروع فعالیت، سه پیش‌نیاز را باید تهیه شود:

۱-۵. تهیه لیستی از موضوعات پژوهشی: باید لیستی از موضوعات پژوهشی برای پیشنهاد به طلاب آماده گردد.

در ابتدای انتخاب موضوع، باید گروه‌های علمی مشخص شود. در علوم حوزوی، ۹ گروه علمی وجود دارد: ادبیات، اخلاق، تاریخ، تفسیر، علوم حدیث، فقه و اصول، کلام و عقائد، منطق و فلسفه و علوم انسانی مرتبط با حوزه دین (حقوق، اقتصاد، روانشناسی و ...). علاوه بر این رشته‌ها، یک سری گرایش‌هایی است که اقبال طلاب به آنها زیاد است مانند موضوعات مرتبط با حضرت زهرا (سلام الله علیها)، امام حسین (علیه السلام)، مهدویت، مطالعات خانواده، تبلیغ، اقتصاد مقاومتی و مانند آن.

لازم است که برای این گروه‌ها و گرایش‌ها، چند موضوع پژوهش به عنوان یک لیست اولویت پژوهشی تهیه کرد. این موضوعات را می‌توان از محورهای پژوهشی در همایش‌ها و کنفرانس‌ها، موضوعات مقالات در نشریات علمی، موضوعات پیشنهادی جشنواره رشد و حتی سایت‌های اینترنتی جمع‌آوری کرد. و در یک لیست آماده ارائه به طلاب کرد.

معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه در یک برنامه کلان، در حال جمع‌آوری موضوعات پژوهشی است و تا به حال در ۶ رشته، موضوعات را جمع‌آوری کرده و آنها را در کتابی تحت عنوان لیست اولویت‌های پژوهشی به چاپ رسانده است. این لیست را می‌تواند معاون پژوهش یکی از مدارس یا معاون پژوهش حوزه تهیه کند و به معاونین پژوهش مدارس ارائه دهد.

۲-۵. تهیه لیست اساتید راهنمای مصوب

در مرحله دوم باید مدرسه لیستی از اساتید راهنمای مصوب برای پیشنهاد به طلاب تهیه کند. برای این کار باید اساتیدی که واجد شرایط استاد راهنما هستند شناسایی شده، با دریافت مدارک ایشان و ارائه به شورای پژوهشی استان، مقدمات استاد راهنما شدن آنها را آماده کرد.

۳-۵. تشکیل شورای پژوهشی مدرسه

سومین پیش‌نیاز اجرای این طرح، تشکیل شورای پژوهشی مدرسه است. متأسفانه در برخی موارد، اعضای شورای پژوهشی مدرسه، از تسلط کافی بر روش پژوهش برخوردار نیستند. به همین جهت باید در شورای پژوهشی مدارس بازنگری ایجاد شود و همچنین مدرسی که فاقد این شورا هستند، اشخاص ذی صلاح برای این امر تعیین گردند.

۶. تهیه طرح اجمالی

آغاز تدوین تحقیق پایانی، انتخاب موضوع و پیشنهاد استاد راهنماست. معاون پژوهش مدرسه باید واجدین شرایط را مشخص کرده و با ارائه لیست اولویت‌های پژوهشی و لیست اساتید راهنما، یک هفته به طلبه فرصت دهد تا موضوع و استاد راهنما را انتخاب کند. معاون پژوهش باید در طول یک هفته یاد شده، تمام تلاش خود را برای پی‌گیری طلاب به کار بندد و با پی‌گیری، طلاب را در انتخاب موضوع و استاد راهنما ترغیب کند.

پس از پایان مهلت مقرر یک دوره کارگاه پایان‌نامه‌نویسی برگزار گردد. در این کارگاه که در سه جلسه سه ساعته برگزار می‌گردد، مواد طرح اجمالی به طلاب آموزش داده می‌شود، بدین شرح:

جلسه نخست: طراحی عناوین پیشنهادی به همراه طراحی سؤال اصلی.

جلسه دوم: تشریح چگونگی نوشتن بیان مسئله به همراه کارورزی بیان مسئله.

جلسه سوم: تشریح چگونگی نوشتن اهمیت و ضرورت تحقیق، به همراه کارورزی ضرورت تحقیق.

نکته مهم در این کارگاه این است که در جلسه دوم و جلسه سوم، نباید نوشتن بیان مسئله و ضرورت تحقیق به خارج از کلاس موکول شود. استاد کارگاه باید پس از تشریح بیان مسئله و همچنین اهمیت و ضرورت تحقیق، فرصت کافی برای نوشتن این دو بخش را بدهد و در همان کلاس از طلاب بخواهد که بیان مسئله و ضرورت تحقیق را در فرم مخصوص وارد کنند.

معاون پژوهش باید پس از پایان کار طلاب، بلافاصله شورای پژوهشی را تشکیل داده و طرح‌های اجمالی را در شورا مطرح کند.

در صورت رد یا نیاز به اصلاح طرح‌های اجمالی، از استاد کارگاه درخواست می‌شود که روند فوق را به صورت خصوصی با طلبه همراه باشد تا طرح اجمالی تصحیح شود. سپس بلافاصله باید شورای پژوهشی تشکیل شود و طرح اجمالی جدید بررسی گردد.

۷. تهیه طرح تفصیلی

پس از تصویب تمامی طرح‌های اجمالی، نوبت به تهیه طرح تفصیلی می‌رسد. این مرحله سخت‌ترین مرحله تحقیق پایانی است، به همین جهت باید با استفاده از اساتید مبرز روش تحقیق تدوین گردد. بنابر این، در این مرحله باید

شورای پژوهشی را تشکیل داد و از طلبه نیز دعوت کرد تا طلبه در حضور اعضای شورای پژوهشی و کمک ایشان مواد طرح تفصیلی را بنویسد.

اگر این امر محقق شود، در همان جلسه طرح تفصیلی تصویب می‌گردد و طلبه می‌تواند تدوین تحقیق پایانی را آغاز کند.

۸. تدوین تحقیق پایانی

در این مرحله از فرایند تحقیق پایانی، طلبه به آموزه‌هایی احتیاج دارد، از جمله: اصول فیش‌نگاری، تهیه سیاهه نوشته و نگارش علمی. پس از تصویب طرح تفصیلی در سه کارگاه دو ساعته، این سه آموزه باید به طلبه آموزش داده شود. برای مدیریت طلبه در طول دوران تدوین تحقیق پایانی، باید از اساتید راهنمای طلاب خواسته شود که یک ساعت در هفته را برای مشاوره پژوهشی به طلابی که با آنها تحقیق پایانی دارند، اختصاص دهند. معاون پژوهش نیز وظیفه دارد مواظبت کند تمامی طلاب، در ساعت مقرر برای مشاوره پژوهشی حضور پیدا کنند.

در این صورت می‌توان به طور مستمر، تدوین تحقیق پایانی را زیر نظر گرفت و همچنین به طلبه اطمینان داد که یک استاد، قدم به قدم همراه او خواهد بود.

البته برای طلبه خوب است یک سری مباحث مقدماتی نیز آموزش ببینند، مانند: کتابشناسی و کتابخانه‌شناسی، روش‌های مطالعه و ... که در مدت محدود تدوین تحقیق پایانی سفارش نمی‌شود. این امور باید در دوران تحصیل به طلاب آموزش داده شود.

۹. جلسه دفاع

برگزاری این جلسه فرایند خاص خود را دارد که بنابر آیین‌نامه آموزشی باید تشکیل شود.

۱۰. اصلاحیه

پس از برگزاری جلسه دفاع، در صورتی که تحقیق پایانی به اصلاح نیاز داشته باشد، باید به کمک استاد راهنما، اصلاحات پیشنهادی را انجام دهد.

۱۱. استخراج مقاله از تحقیق پایانی

در پایان تدوین تحقیق پایانی، در یک کارگاه آموزشی، نحوه استخراج مقاله از تحقیق پایانی به طلبه آموزش داده شود و صدور مدرک منوط به ارائه مقاله مستخرج از تحقیق پایانی باشد. با استخراج مقاله از تحقیق پایانی و صدور مدرک، کار به سرانجام می‌رسد.